01

Yaxshiyev Shahzod
Sherali o'g'li

HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGINING NAZARIY ASOSLARI

Hayot faoliyati xavfsizligi

MA’RUZA REJASI:

01	FANNING KELIB CHIQISH TARIXI, FANNING TARKIBI, FANNING MAQSAD VA VAZIFALARI
02	HFXNING AKSIOMALARI VA UNING ISTIQBOLI HAQIDA
03	HFX TO‘G‘RISIDA TA’LIMOT, YASHASH MUHITI, TEXNOSFERA HAQIDA TUSHUNCHA

HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI

Yaxshiyev Shahzod
Sherali o'g'li

Yaxshiyev Shahzod
Sherali o'g'li

TAYANCH SO‘Z VA IBORALAR:

- *xavf;*
- *xavfsizlik;*
- *faoliyat;*
- *sabab;*
- *monitoring;*
- *yashash muhiti;*
- *texnosfera;*
- *biosfera;*
- *texnogen xavflar;*
- *antropogen xavflar;*
- *jarohat;*
- *zararli omillar;*
- *kasbiy kasalliklar;*
- *modda;*
- *energiya va informatsiya oqimi;*
- *hayotiy faoliyat;*
- *yashash muhiti;*
- *komfort holat;*
- *yo‘l qo‘ysa bo‘ladigan holat;*
- *xavfli holat;*
- *favqulodda xavfli holat;*
- *disografik portlash;*
- *urbanizatsiya;*
- *texnogen avariya;*
- *falokatlar.*

MAVZUGA OID ASOSIY MUAMMOLAR:

BIOSFERADAN TEXNOSFERAGA O'TISH	IQLIM O'ZGARISHI	“ODAM – YASHASH MUHITI”
Ma’lumki, oxirgi yillarda ***biosfera*** *o‘rnini jadallik bilan* ***texnosfera*** *egallab bormoqda, bu insoniyat yashash muhitining tobora yomonlashishiga olib kelmoqda.* ***Buning oldini olish uchun odamzot nima qilishi kerak?***	***Ozon qatlami****ning yemirilishi,* ***atmosfera*** *havosining o‘rtacha haroratini tez sur’atlarda ko‘tarilib borishi, muzliklarning jadal erib borishi* ***odamzot*** *boshiga turli-tuman falokatlarni olib kelmoqda.* ***Bundan qanday qutulish mumkin?***	***Odam*** *bilan uning* ***yashash muhiti*** *orasidagi munosabatlarning buzilishi.* ***“Odam – yashash muhiti”*** *sistemasidagi xavfli va favqulodda xavfli holatlarni yaxshilash.* ***Texnogen avariya*** *va* ***falokat****larni kamaytirish va bartaraf qilish muammolari.*

TALABALAR UCHUN IDENTIV O‘QUV MAQSADLAR:

HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI

01	02	03	04	05	06
HFX fani *haqida ma’lumot bera oladi.*	***HFX*** *fanining kelib chiqish tarixi va boshqa fanlar bilan bog‘liqligini izohlay oladi.*	*Xavf, xavfsizlik, faoliyat, modda, energiya va informatsiya oqimlari, texnosfera haqida ma’lumot bera oladi.*	*Yashash muhiti haqida ma’lumot bera oladi.*	***“Odam – yashash muhiti”*** *sistemasidagi komfort, yo‘l qo‘ysa bo‘ladigan, xavfli va favqulodda xavfli holatlarga baho bera oladi.*	*Texnosferadagi texnogen avariya va falokat sabablarini tushuntirib bera oladi.*

HFX FANINING KELIB CHIQISH TARIXI

Bu fan 1976-yilgacha **“Xavfsizlik texnikasi”** deb va 1990-yilgacha **“Mehnat muhofazasi”** deb atalib kelgan.

U quyidagi bo‘limlardan iborat edi:

- *1. Mehnat muhofazasining huquqiy asoslari;*
- *2. Mehnat gigienasi va sanoat sanitariyasi;*
- *3. Xavfsizlik texnikasi;*
- *4. Yong‘in xavfsizligi.*

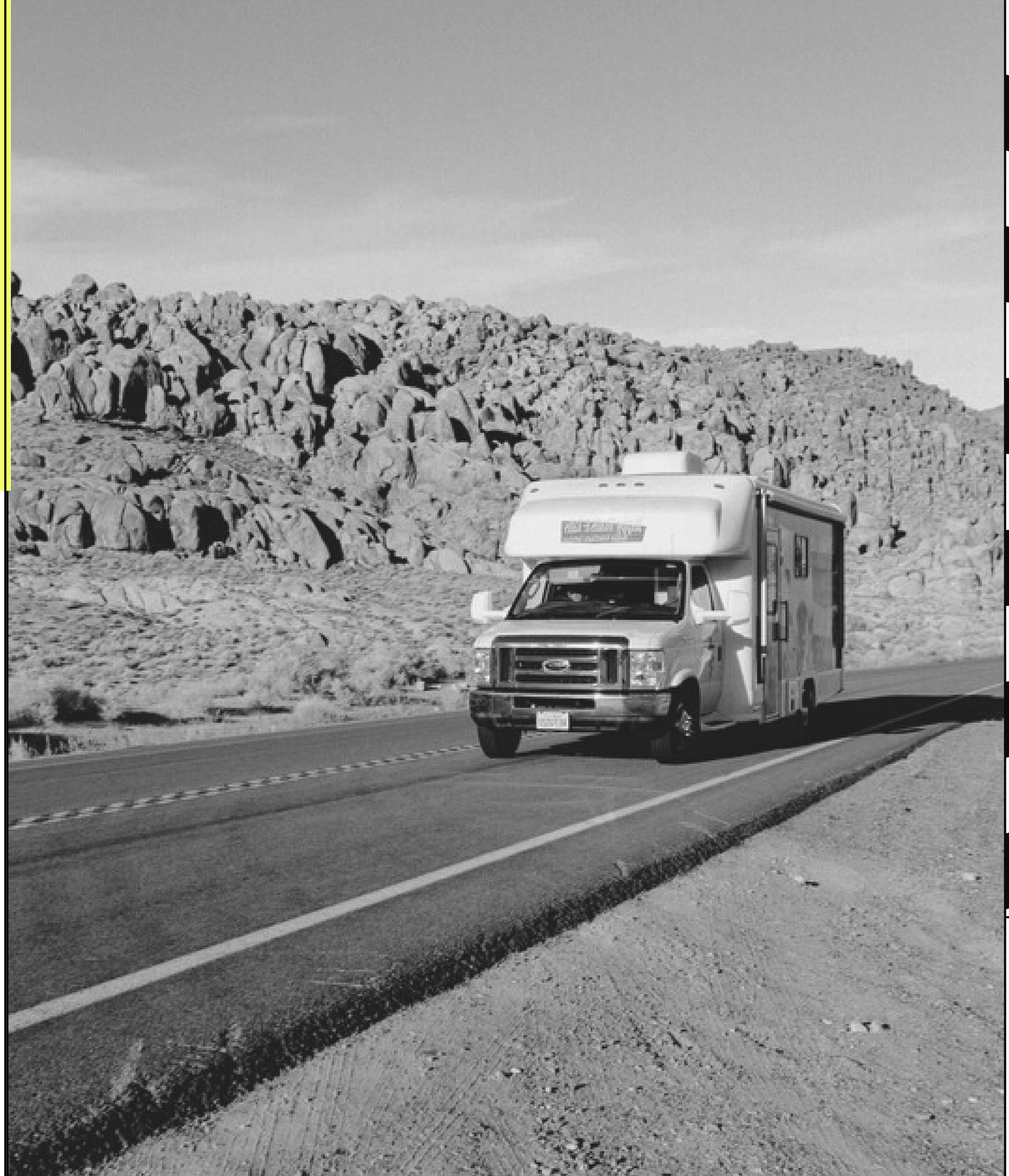

Yaxshiyev Shahzod
Sherali o'g'li

HFX FANINING TARKIBI

1990-yil 9-iyuldagi *O‘zbekiston Respublikasi Oliy va O‘rta maxsus ta’lim Vazirligi*ning 473-buyrug‘iga binoan yangi **HFX fani** joriy qilindi. Bu fan tarkibi bo‘yicha **4 qism**dan iborat:

- *1-qism. HFX ning nazariy asoslari;*
- *2-qism. HFX ning tabiiy aspektlari, (ekologiya);*
- *3-qism. HFX mehnat sharoitida, (mehnat muhofazasi);*
- *4-qism. HFX favqulodda holat sharoitlarida, (fuqaro muhofazasi)*

FANNING MAQSADI VA VAZIFASI

Fanning maqsadi – *inson faoliyatining har qanday sharoitdagi xavfsizligini o‘rganishdir.*

Fanning vazifasi - *bo‘lg‘usi mutaxassislarga xavflarning turlari va ulardan muhofazalanish usullarini o‘rgatish.*

FANNING O'QITILISH ZARURATI

Ushbu fan oldin qanday o'qitilgan?

Ilgari bu fan alohida-alohida bir-biriga bog'lanmagan holda o'qitilar edi. Masalan, **ekologiya** – *umumiy muhandislik fani sifatida*, **mehnat muhofazasi** – *insonning mehnat sharoitidagi xavfsizligini*, **fuqaro muhofazasi** esa *insonning favqulodda vaziyatlardagi xavfsizligini ta'minlash* masalalarini o'rganar edi, xolos. **Uning tarbiya muhiti, ruhiyati va boshqa ko'pgina omillar hisobga olinmas edi**. Ma'lumki insonning hamma aktiv harakati (mehnat jarayoni, dam olishi, sport bilan shug'ullanishi va h.k.) uning faoliyatini tashkil qiladi.

Xavf-xatarlarning kelib chiqish sabablari

Alloh taolo insonni yaratganda uni rizqi bilan yaratgan. Lekin u rizqini o'z **mehnati bilan** topishi kerak. Bu yo'lda u ko'pgina **xavf-xatarlar**ga uchraydi. Hozirgi vaqtda inson **tabiiy, texnik, iqtisodiy** va boshqa ko'plab **xavf-xatarlar dunyosi**da yashaydi. Bularga bardosh bera olmagan hayotdan ko'z yumadi.

Bundan tashqari, tabiatda **ofatlar, yer qimirlashi, suv toshqini, tayfunlar, yong'inlar, tog' siljishlari** va boshqalar bo'lib turadi. Bular inson faoliyatiga bog'liq bo'lmagan holda yuz bersa, inson faoliyati bilan bog'liq **portlashlar, avariyalar, yong'inlar** va boshqa **yirik ko'ngilsiz voqealar** bo'lib turadi.

XAVF-XATARLARGA MISOLLAR

SODIR BO'LGAN SANASI	QANDAY SODIR ETILGANLIGI
1992-yil 3-mart	**“Moskva-Riga”** poyezdlarining to‘qnashuvi
1992-yil avgust	**Janubiy Qirg‘iziston**dagi yer qimirlashi
1992-yil	**Ukraina** shaxtasidagi portlash
1984-yil	**Bxopal (Hindiston)** shahrida **AQSH**ning **"Yunion-Karbayd"** zavodida **metilizotsionat** zaharli gazining sizib chiqishi
1988-yil 20-dekabr	**Tablas /Fillipin/** bo‘g‘ozida kemalar to‘qnashuvi
2004-yil	**Tinch** okeanidagi sunami
2010-yil	**Gaiti** orolidagi zilzila
2010-yil fevral	**Chili**dagi zilzila